

KOMELEYA BERÎ HER TIŞTÎ ZAROK
ÖNCE ÇOCUKLAR DERNEĞİ

CHILDREN FIRST ASSOCIATION

2026 - 2028 Çalışma Programı

DİYARBAKIR

KOMELEYA BERÎ HER TİŞTÎ ZAROK
ÖNCE ÇOCUKLAR DERNEĞİ

CHILDREN FIRST ASSOCIATION

Önce Çocuklar Derneđi

Adres: Dabanođlu Mahallesi,
Kadı Camii Sokak, Dış Kapı No: 7,
Sur, Diyarbakır
Tel: (+90) 536 451 85 21
E-posta: info@oncecocuklar.org.tr

Yönetim Kurulu

Rezan Kaya Akengin
Yasemin Karadağ Alp
Reyhan Yalçındağ Baydemir
Faruk Korkmaz
Necdet İpekyüz
Murat Gökdağ
Hakanet Sadak Karataş

İçindekiler

- 5 Geleceğin tohumlarını birlikte yeşertmek
- 6 Giriş ve stratejik çerçeve
- 8 Öncelikli çalışma temaları ve hedefler
- 8 Eğitim, anadil ve kültürel yaşam
- 20 Çocuk işçiliği ve bütüncül sağlık
- 26 Sağlık ve beslenme: Geleceğin sağlıklı temelleri
- 32 Çocuk koruma ve krizlere hazırlık:
Güvenli şehir, dirençli çocuk
- 35 Kurumsal gelişim hedefleri (2026-2028)
- 40 2026-2028 Çalışma programı matrisi
- 41 Kesen konular: Bütüncül hak savunuculuğu
- 44 Birlikte daha güçlü, çocuklarla daha özgür

ÖNCE ÇOCUKLAR DERNEĞİ 2026-2028 ÇALIŞMA PROGRAMI

Geleceğin tohumlarını birlikte yeşertmek

Dünya, çocukların avuçlarında şekillenen devasa bir bahçe gibidir. Ancak bu bahçenin her köşesi aynı güneşle ısınmaz, her toprak aynı suyu içmez. Bazı coğrafyalarda çocuk olmak; sadece bir yaş dilimi değil aynı zamanda ağır bir sorumluluk, sessiz bir direniş ve korunmaya muhtaç bir mucizedir. Önce Çocuklar Derneği, tam da bu mucizenin sesi olmak, Diyarbakır'ın kadim sokaklarından yükselen çocuk gülüşlerini dünyanın en uzak köşelerine hak temelli bir yankı olarak taşımak için kurulmuştur.

Biz inanıyoruz ki bir çocuğun anadilinde hayal kuramadığı, oyun yerine emek sömürüsüne mahkûm edildiği, yetersiz beslenme nedeniyle gelişiminin yarım kaldığı bir dünya, hepimizin ortak eksikliğidir. Derneğimiz, bu eksikliği gidermek için sadece bir “yardım kuruluşu” olarak değil bir hak savunucusu, bir bilim yuvası ve bir sanat köprüsü olarak yola çıkmıştır.

Bu inanç ve mücadele hattının planlı bir ifadesi olan 2026-2028 Stratejik Çalışma Planımız, sadece rakamlardan ve projelerden oluşan teknik bir belge değildir. Bu, üzerinde yaşadığımız toprakların binlerce yıllık çok dilli, çok kültürlü mirasını, geleceğin dijital ve teknolojik imkânlarıyla buluşturan bir “yol haritası”dır. Önce Çocuklar Derneği olarak çocuklarımızı sadece dünün masallarıyla değil yarının kodlama dilleriyle, robotik laboratuvarlarıyla ve yerelden evrensele uzanan sanat üretimlerinin estetiğiyle donatmayı kendimize görev addediyoruz.

Biz kimiz ve neyi hedefliyoruz?

Biz, mevsimlik tarım göçü nedeniyle okulundan uzak kalan çocuğun sırasıyız. Biz, engelli bir çocuğun sanata erişemeyen ellerinin dokunuşuyuz. Biz, “açım” diyemeyen çocuğun sıcak bir öğün yemeği, “anadilim” diyen çocuğun ağzından dökülen ilk hecesiyiz.

2026-2028 dönemini kapsayan bu stratejik planımızda “Dijital Anadil Akademisi” ile teknolojiyi yerelleştiriyor, “Gezici Sanat Tırı” ile sanatı en uzak köylere taşıyor ve “Çocuk Koruma Ağları” ile her bir çocuğun güvenliğini izliyoruz. Hedefimiz büyük, yükümüz ağır ancak çocukların özgürce oyun oynadığı, anadilinde eğitim gördüğü ve emeğinin sömürülmediği bir geleceğe olan inancımız her şeyden daha güçlüdür.

Bu belgeyi okuyan siz değerli dostlarımız, ister bir gönüllü, ister bir destekçi, isterse ilk kez ismimizi duyan bir yolcu olun... Biliniz ki bu derneğin her bir faaliyeti, bir çocuğun gözündeki ışığın sönmesini engellemek içindir. Çünkü biz biliyoruz ki çocuklar haklarıyla çocuktur ve dünya ancak çocuklar güldüğünde tam anlamıyla döner.

Gelin, yaşadığımız topraklardan yükselen bu çocuk odaklı geleceği birlikte inşa edelim. Çünkü her şeyden önce, her zaman ve her koşulda: Önce Çocuklar!

1- Giriş ve stratejik çerçeve

2024-2026 dönemi, derneğimiz için bir “hafıza ve tespit” süreci olmuştur. 6 Şubat 2023 depremlerinin yarattığı travmatik etkilerle mücadele ederken aynı zamanda bölgedeki çocukların anadile erişim, beslenme yoksulluğu ve çocuk işçiliği gibi kronikleşmiş sorunlarını bilimsel verilerle sistematik biçimde kayıt altına aldık.

2026-2028 dönemi ise, tüzüğümüzün “çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimini destekleme” ilkesi uyarınca, bu verileri kalıcı çözüm modellerine dönüştürme eşiğini ifade etmektedir. Derneğimiz bu dönemde reaksiyonel bir yapıdan proaktif ve politika belirleyen bir aktöre evrilecektir.

Bu yönelim doğrultusunda oluşturulan stratejik çerçevemiz, gücünü tüzüğümüzde yer alan üç temel direktiften ve uluslararası sözleşmelerden alır:

- **Yaşam ve Gelişim Hakkı (Tüzük Md. 2):** Çocukların sağlıklı beslenme, barınma ve afetlerden korunma hakkını savunur. Bu madde, stratejimizin “Beslenme ve Afet Sağlığı” sütununu oluşturur.

- **Kültürel Kimlik ve Anadil (Tüzük Md. 4):** Çocuğun kendi dilinde eğitim ve sanatla buluşma hakkını korur. Bu, “Dijital anadil ve bilim akademisi” sütunumuzun temelidir.

- **Çocuğun Katılım Hakkı:** Stratejimizin kalbinde yer alan Lundy Katılım Modeli, tüzüğümüzün “çocuğu özne kabul eden” yaklaşımının metodolojik karşılığıdır.

Bu yaklaşım doğrultusunda, önceki yıllarda olduğu gibi yeni dönem projelerimizi de “çocuklar için” değil “çocuklarla birlikte” tasarlayacağız. Lundy Modeli’nin dört temel bileşeni operasyonel süreçlerimize şu şekilde entegre edilecektir:

- **Alan:** Çocukların kendilerini güvende hissedebileceği ve anadillerinde ifade edebilecekleri fiziksel ve dijital platformların genişletilmesi. (Gezici Tır, Zarok-App)

- **Ses:** Çocukların kendi sorunlarını kendi kelimeleriyle raporlamalarına olanak tanıyacak olan “Çocuk Denetçiler” sisteminin kurulması.

- **İzleyici:** Çocukların sesinin sadece dernek duvarları arasında kalmaması; yerel yönetimlere, barolara ve uluslararası mekanizmalara (UNICEF, BM) doğrudan ulaştırılması.

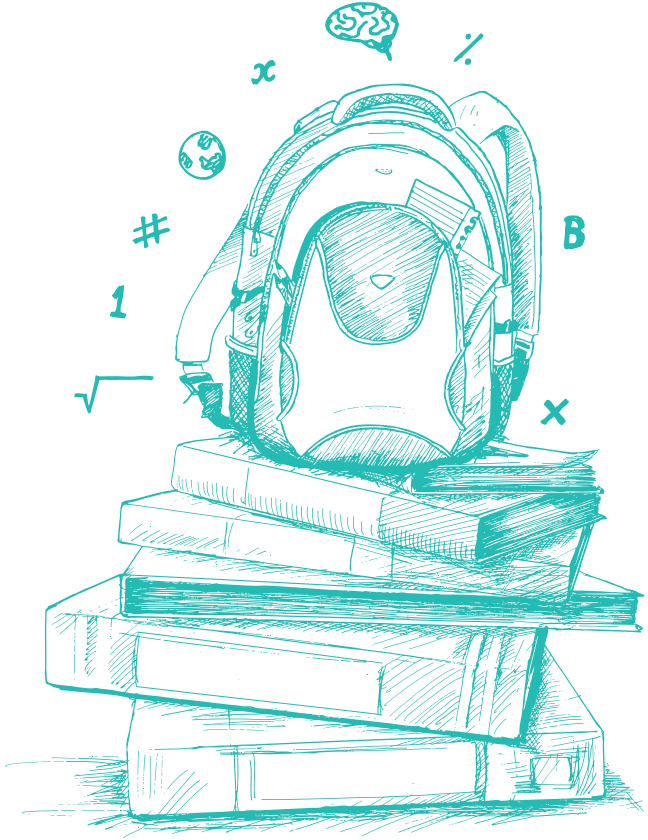
- **Etki:** Çocukların önerilerinin yerel yönetimlerin stratejik planlarına ve derneğin savunuculuk dosyalarına somut birer madde olarak girmesi.

Derneğimiz, 2028 yılına kadar tüm enerjisini ve kaynaklarını tüzükle uyumlu şu üç ana eksende yoğunlaştıracaktır:

Stratejik Eksen	Tüzük Karşılığı	Temel Hedef
Kentsel Haklar ve Beslenme	Fiziksel gelişim, sağlık ve sosyal alan hakkı	<p>Pilot uygulama: En az bir dezavantajlı mahallede “Okul Mutfağı” modelini yerel yönetimle hayata geçirmek.</p> <p>Kentsel erişim: Mevcut çocuk parklarının %30’una temiz ve ücretsiz içme suyu (su sebilleri) entegre edilmesini sağlamak.</p> <p>Erişilebilir gıda: “Askıda Beslenme” veya “Beslenme Kuponu” sistemleri ile en yoksul bin çocuğun günlük protein ihtiyacını yerel esnaf ağıyla karşılamak.</p>
Dijital ve Kültürel Miras	Kültürel kimlik ve eğitim	<p>Anadilde bilim, sanat ve teknoloji içeriklerinin üretilerek küresel dijital platformlar aracılığıyla tüm çocukların erişimine açılması.</p>
Koruma ve Savunuculuk	İhmal ve istismarın önlenmesi ile yaşam hakkı	<p>Mahalle koruma ağı: Pilot mahallelerde muhtar ve esnaftan oluşan “Risk Erken Uyarı” sistemini standardize etmek.</p> <p>Hukuki izleme: Bölgedeki çocuk hakları ihlallerini aylık olarak izleyen ve raporlayan bir “Hak İzleme Paneli”ni yayına almak.</p> <p>Acil müdahale: İhmal vakalarına 24 saat içinde psikososyal ve hukuki ilk yardımı sağlayacak gönüllü uzman ağını aktif tutmak.</p>

Yukarıda ortaya konan çerçevede şekillenen 2026-2028 stratejisi, Önce Çocuklar Derneği’ni hibe bağımlılığından kurtararak üreten, denetleyen ve dönüştüren bir sosyal inovasyon mekanizmasına dönüştürecektir. Amacımız, Diyarbakır’da oluşturduğumuz bu modeli, “yerelden evrensele” bir çocuk hakları prototipi olarak dünyaya sunmaktır.

2- Öncelikli çalışma temaları ve hedefler

a) Eğitim, anadil ve kültürel yaşam

Eğitim alanında Diyarbakır ve bölge illeri ülke çapındaki sorunlarla birlikte kendine has başka sorunlarla da mücadele etmektedir. Farklı kaynaklardan ulaşabildiğimiz verilere göre Diyarbakır ve bölge genelinde ortaöğretim okullaşma oranı %81,46 ile kritik seviyededir. Okul terki ve çocuk işçiliği de bu oranla birlikte eğitimdeki önemli sorunları oluşturmaktadır. Okullaşma oranı, okul terki, çocuk işçiliği ile birlikte Diyarbakır ve bölgenin eğitimdeki bir diğer önemli sorunu da anadilde eğitim sorunudur. Ailelerin %86,2'sinin anadil eğitimini önceliklendirmesine rağmen çocukların ve gençlerin kendi anadillerinde eğitim almasını sağlayacak bir sistem henüz oluşmamıştır. Derneğimiz, bu makası kapatmak için “Anadil + Teknoloji + Sanat” formülünü kullanarak çocukların psikososyal ve zihinsel gelişimini tüzüğünün 2. maddesi uyarınca bütüncül olarak ele alır. 2026-2028 döneminde eğitim, anadil, kültürel yaşam alanlarında hayata geçirmeyi düşündüğümüz projeler şu şekildedir:

Proje I: Dijital anadil ve bilim akademisi

Bölgede yapılan saha araştırmaları ve derneğimizin gözlemleri, çocukların anadilleri ile okulda karşılaştıkları resmî eğitim dili arasında “anlamsal bir uçurum” olduğunu göstermektedir.

Anadil, ev içi gündelik sohbetlere hapsoldüğünde “yaşayan bir dil” olma vasfını yitirir. Çocuklar fen, matematik ve teknoloji kavramlarını sadece ikinci bir dilde öğrendiklerinde, bu alanları “yabancı” kabul etmekte ve bilişsel gelişimlerinde kavramsal karmaşa yaşamaktadırlar. Piyasadaki eğitici dijital içeriklerin neredeyse tamamı tek dildir. Çocukların kültürel kimliklerini koruyarak dijital çağa entegre olabilecekleri profesyonel bir “anadil teknoloji köprüsü” ise bulunmamaktadır. Dezavantajlı mahallelerdeki çocukların kaliteli okul öncesi ve ilköğretim destek materyallerine erişimi kısıtlıdır. Dijital anadil ve bilim akademisi, bu eşitsizliği dijital araçlarla azaltmayı amaçlamaktadır.

Bu projeye temel amacımız, çocukların anadillerini sadece bir “kültürel miras” olarak değil, 21. yüzyılın üretim araçlarını (kodlama, bilim, teknoloji) kavrayabilecekleri modern bir “düşünce ve bilim dili” olarak kurgulamak ve bilişsel gelişimlerini kendi kimlikleriyle barışık bir şekilde desteklemektir.

Proje Kapsamı:

• Oyunlaştırılmış Okuryazarlık (Zarok-App):

Hedeflerimizden biri, 6-12 yaş grubuna hitap eden, ses tanıma özelliği sayesinde çocuğun telaffuzunu kontrol eden ve doğru hecelemede ödül puanları veren bir mobil uygulama geliştirmek. Bu uygulamanın içeriği Kürtçe temel okuma-yazmadan başlayarak çocuklara yaratıcı yazarlık ve eleştirel düşünme modüllerine uzanan interaktif bir yol haritası sunacak. Bu projeye internetin kısıtlı olduğu kırsal bölgeler için de “offline/çevrimdışı” çalışma modu entegrasyonu oluşturacağız.

• “Bilimin Anadili” – Fen ve Matematik Materyalleri:

Çocukların kendi anadillerinde bilimsel içeriklerle buluşabilmeleri hem onların hem de dilin kendisinin gelişimi için elzemdir. Bunu üç ayak üzerinden gerçekleştirmeyi hedefliyoruz:

Birincisi; “Atom”, “Galaksi”, “Yazılım” gibi teknik kavramların anadil karşılıklarını, çocukların hafızasında yer edecek animasyonlarla açıklayan bir dijital sözlük.

İkincisi, evdeki basit malzemelerle yapılabilecek fen deneylerini, anadildeki bilimsel terimlerle anlatan “Küçük Bilim İnsanı” video serisi.

Üçüncüsü ise bilim, teknoloji, mühendislik, sanat ve matematik eğitimlerinin anadil tabanlı sentezi.

Bu proje kapsamında, öncelikle gönüllü eğitimcilere “çocuk hakları temelli yaklaşım” ve “çok dilli eğitim pedagojisi” üzerine uluslararası uzmanların katılımıyla eğitimler verilecek. Yine öğretmenler için sınıf içinde veya atölyelerde kullanabilecekleri, Dijital Anadil ve Bilim Akademisi içerikleriyle uyumlu “anadil etkinlik planları” rehberinin oluşturulması da projenin daha uygulanabilir olmasını sağlayacak.

Bu proje hayata geçirildiğinde, kendi anadiliyle bilim yapabileceğini gören çocuğun akademik özgüveni artacak, okul terki riski azalacaktır. Dil, sadece geçmişe ait bir anı olmaktan çıkıp geleceği inşa eden bir koda dönüşecektir. Uygulamanın basılı bilim kitleri derneğimizin iktisadi işletmesi üzerinden satışa sunularak projenin kendi kendini finanse etmesi sağlanacaktır.

Proje II: Dijital dengbêjler ve masal haritası

Kültürel miras, yalnızca müzelere hapsedilen bir geçmiş değil, bugünü besleyen, yaşayan bir organizmadır. Ancak bölgedeki sosyopolitik değişimler ve dijitalleşme hızı, bu organizmayı tehdit etmektedir.

Modern yaşam tarzı, geleneksel “masal ve hikâye anlatıcılığı” (Dengbêjlik kültürüyle beslenen sözlü gelenek) geleneğini zayıflatmıştır. Çocuklar ile büyükleri (büyükanne/büyükbaba) arasındaki iletişim dili zayıflamakta, kültürel aktarım zinciri kopmaktadır. Bu proje, çocukları pasif birer dinleyici değil birer “kültür dedektifi” olarak konumlandırır.

İnternet ortamında Kürtçe çocuk içeriği nicelik açısından yetersizdir. Mevcut içerikler ise genellikle modern çevirilerdir. Mezopotamya masallarının dijital dünyada, bizzat çocukların sesiyle ve interaktif bir biçimde yer alması, dilin prestijini artıracak ve kalıcı bir dijital arşiv oluşturacaktır. Bu doğrultuda, çocukların teknolojiyi sadece oyun oynamak için değil ses kurgusu, dijital haritalama ve içerik üretimi için kullanmalarını sağlayacak bir laboratuvara ihtiyaç vardır.

Temel amacımız, Mezopotamya’nın binlerce yıllık sözlü anlatı geleneğini, çocukların teknolojik becerileriyle birleştirerek, kültürel mirası “dijitalleştirerek korumak” ve bu süreci çocukların özgüven, dil ve teknik becerilerini geliştirecek bir pedagojik araca dönüştürmektir.

Proje kapsamı:

• Sözlü tarih atölyeleri (Kültür dedektifleri):

Bu atölyeler kapsamında çocuklar, derneğimizin sağladığı profesyonel ses kayıt cihazları veya akıllı telefonlar aracılığıyla aile büyüklerinden masallar derleyecektir. Bu süreçte çocuğa “Görüşme Teknikleri” ve “Kültürel Derleme” eğitimi verilecektir. Böylelikle sadece masallar değil, unutulmaya yüz tutmuş tekerlemeler, ninniler (lorî) ve geleneksel çocuk oyunları da bu kayıtların bir parçası hâline gelecektir.

• Zarok-Dengbêj podcast ve foley laboratuvarı:

Derlenen masallar, dernek stüdyosunda veya mobil stüdyolarda çocuklar tarafından seslendirilecektir. Çocuklar masallardaki rüzgâr, at koşusu, kapı gıcirtısı gibi sesleri mutfak gereçleri veya doğadaki nesnelerle kendileri üretecek ve bu süreçte foley sanatı ile tanışacaktır. Hazırlanan bu “Zarok-Dengbêj” serisi Spotify, YouTube Kids ve derneğin uygulaması üzerinden dünya çapında erişime açılacaktır.

• İnteraktif masal haritası (Kültür atlası):

Hedeflerimizden biri de masalların geçtiği coğrafi bölgeleri gösteren dijital bir Mezopotamya haritası oluşturmaktır. Böylelikle kullanıcı, harita üzerinde bir köyün veya şehrin üzerine tıkladığında, o bölgeye özgü masalı o bölgenin çocuğundan dinleyebilecektir. Bu şekilde, coğrafya ile anlatı arasında bilişsel bir bağ kurulacaktır.

Bu proje yaşam bulduğunda, çocuklar, yetişkinler ve yaşlılar arasında masal üzerinden kurulan bağ, kuşaklar arası yabancılaşmayı önleyerek toplumsal dokuyu güçlendirecektir. Yine masallar aracılığıyla çocuklar dillerinin zengin deyimlerine, mecazlarına ve anlatım gücüne vakıf olacaklardır. Kendi sesini bir podcast kanalında duyan, kendi ürettiği ses efektlerini dinleyen çocuk “tüketen” değil “kültür üreten” bir birey olarak özneleşecektir. Mezopotamya masallarının profesyonel bir podcast kanalıyla dünyaya açılması ise derneğimizin kültürel haklar alanındaki savunuculuk gücünü uluslararası düzeye taşıyacaktır.

Proje III: Pixel pixel haklarım (Çocuk hakları animasyon stüdyosu)

Çocuk hakları savunuculuğu, çoğu zaman yetişkinlerin çocuklar adına konuştuğu bir alan olarak kalmaktadır. Ancak dijitalleşen dünyada, çocukların seslerini duyurma biçimleri radikal bir dönüşüm geçirmektedir. Çocuklar ekran başında (YouTube, TikTok ve benzeri dijital platformlarda) günde ortalama 4-6 saat zaman geçirmektedir. Ancak bu içeriklerin büyük bir bölümü, çocukların gerçek sorunlarına (hak ihlalleri, çocuk işçiliği, eğitimde eşitsizlik) değinmemekte, ağırlıklı olarak tüketime dayalı bir dil üretmektedir. Bu proje ise çocuğun elindeki tableti bir “savunuculuk aracına” dönüştürmeyi amaçlamaktadır.

“Yaşam hakkı”, “eğitim hakkı” veya “katılım hakkı” gibi soyut kavramları çocuklara anlatmak çoğu zaman zordur. Ancak bir çocuk bu hakkı kendi kurguladığı bir karakter aracılığıyla stop-motion yöntemi ile bir sahnede canlandırdığında, hak kavramı zihninde kalıcı ve pratik bir karşılık bulur.

Kürtçe çocuk haklarını anlatan, modern estetik anlayışına sahip çizgi film ve animasyon içeriklerinin eksikliği, çocukların bu hakları kendi kültürel kodlarıyla öğrenmesini engellemektedir. Temel amacımız, çocukların teknik animasyon becerilerini geliştirerek kendi yaşadıkları hak ihlallerini veya hak taleplerini anadillerinde ve evrensel bir görsel dil olan animasyon aracılığıyla dünyaya anlatmalarını sağlamak ve çocuk katılımını dijital medya yoluyla kurumsallaştırmaktır.

Proje kapsamı:

• Profesyonel animasyon ve stop-motion atölyeleri:

Çocuklara storyboard (senaryo taslağı) hazırlama, karakter tasarımı (kil, kâğıt veya dijital çizim) ve kare kare çekim teknikleri öğretilecektir. Yine, tabletler üzerinden profesyonel stop-motion yazılımları kullanılarak, çocukların hayal güçleri somut birer filme dönüştürülecektir. Bu süreçte çocuk; sabır, odaklanma ve teknik kurgu becerisi kazanacaktır.

• Hak temelli senaryo laboratuvarı:

Atölye çalışmaları sadece teknik eğitimle sınırlı kalmaz. Her film, gerçek bir soruyla başlar: “Sokakta çalışan bir çocuk olsaydın, dünyaya ne söylemek isterdin?” veya “Engelli bir arkadaşın parka giremediğinde bu sorunu nasıl çözerdin?” Buna benzer sorularla yola başlayan ve teknik süreçlerin ardından üretilen 10 kısa film, Zarok TV ve sosyal medya platformlarında profesyonel birer kamu spotu olarak yayına alınacaktır.

• Uluslararası çocuk medya forumu ve dijital diplomasi:

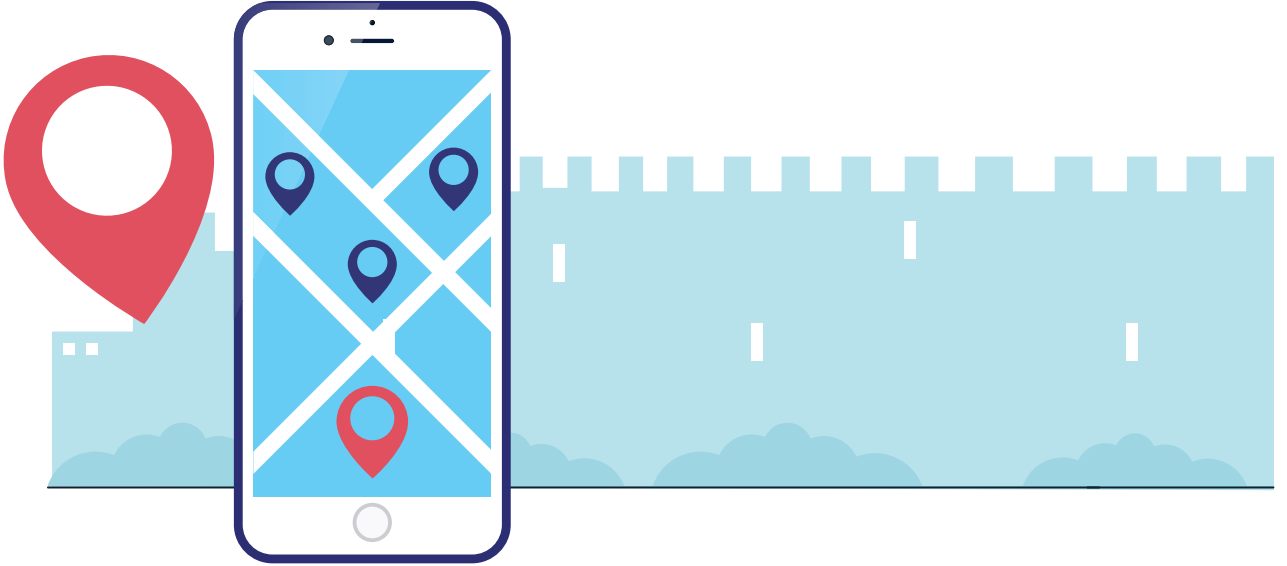
Çocukların ürettiği bu içerikler, sadece yerelde kalmayacak. Eurochild, UNICEF ve uluslararası film festivalleriyle iş birliği yapılarak çocukların seslerinin Diyarbakır’dan Cenevre’ye, Brüksel’e ve dünya kamuoyuna ulaştırılmasını hedeflemekteyiz.

Çocukların kendi filmlerini sunduğu ve akranlarıyla hak savunuculuğunu tartıştığı çevrimiçi bir uluslararası platformun kurulması için de ilişkilerimizi güçlendireceğiz. Bu projeyle bugüne dek duyulmayan seslerin görünürlük kazanacağına, Diyarbakır’da veya bölgenin kırsalında yaşayan bir çocuğun maruz kaldığı hak ihlalinin, animasyonun evrensel dili sayesinde dil bariyerini aşarak tüm dünyaya ulaşacağına inanıyoruz. Bu savunuculuk etkisinin yanı sıra, çocuklar geleceğin meslekleri arasında yer alan dijital kurgu ve animasyon konusunda erken yaşta temel bir yetkinlik kazanacaklardır. Bu üretim sürecine aktif biçimde katılan ve kendi filminin senaryosunu yazan çocuk, haklarının ihlal edildiği bir durumda “mağdur” olarak susmak yerine, “özne” olarak tepki verme ve çözüm üretme bilinci geliştirecektir. Bu kazanımların sonucu olarak derneğimiz, yetişkinlerin hazırladığı kuru raporlar yerine, bizzat çocukların ürettiği görsel kanıtlarla uluslararası arenada çok daha sarsıcı ve etkili bir lobi gücü elde edecektir.

Proje IV: Gezici sanat tırı ve mobil erişim

Kültürel ve sanatsal imkânlar, fiziksel ve ekonomik bariyerler nedeniyle genellikle şehir merkezlerinde küme- lenmektedir. Bu mekânsal eşitsizlik, kırsalda yaşayan çocukları adeta “unutulmuş” bir konuma itmektedir. Bu eşitsizliğin somut sonucu olarak, Diyarbakır’ın Kulp, Lice, Hazro gibi dış ilçelerinde ya da uzak köylerinde yaşı- yan bir çocuğun profesyonel bir tiyatro oyunu izlemesi veya bir mikroskopla tanışması için kat etmesi gereken mesafe sadece kilometrelerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda ciddi bir maliyete de yol açmaktadır. Bu proje, hizmeti çocuğun ayağına götürerek bu eşitsizliği kökten çözmeyi hedeflemektedir.

Erişim sorununun eğitime yansıyan boyutu ise kırsal bölgelerde daha derindir. Ekonomik zorluklar nedeniyle çocuklar hızla okuldan kopup tarlaya veya hayvancılığa yönlendirilmektedir. Okulun “sıkıcı” veya “faydasız” ol- duğu algısı, ailelerin eğitimi önceliklendirmesini engellemektedir. Gezici Sanat ve Bilim Tırı ise okul bahçesini bir festivale dönüştürerek eğitime olan ilgiyi yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Öte yandan köy meydanları ve diğer kamusal alanlar genellikle yetişkin erkeklerin kontrolündedir. Çocukların kendilerini ifade edebilecekleri, oyun oynayabilecekleri veya estetik bir müdahalede bulunabilecekleri alanlar yok denecek kadar azdır. Tüm bu sorun alanlarından hareketle temel amacımız, sanatı ve bilimi ulaşılabilir kılarak kırsalda yaşayan çocukların kültürel katılım hakkını sağlamak ve çocukların yaşadıkları mekânları sanat yoluyla sahiplenmelerini destekle- mektir.

Proje kapsamı:

- **Mobil sinema, sahne ve bavul atölyeler:**

Tır, ulaştığı köy meydanında bir “Kültür Meydanı” kuracaktır. Yan kapakları açıldığında bir tiyatro sahnesine, arka bölümü ise büyük bir açık hava sinema perdesine dönüşecektir. Tırın içinden çıkan “Hızlı Kurulum Atölyeleri” (resim, ritim, bilim kitleri vb.) ile çocuklar 1-2 saatlik yoğun ve eğlenceli eğitimlere katılacaktır. Bu süreç, çocuğun sadece izleyici değil, aktif bir “deneyleyici” olmasını sağlayacaktır.

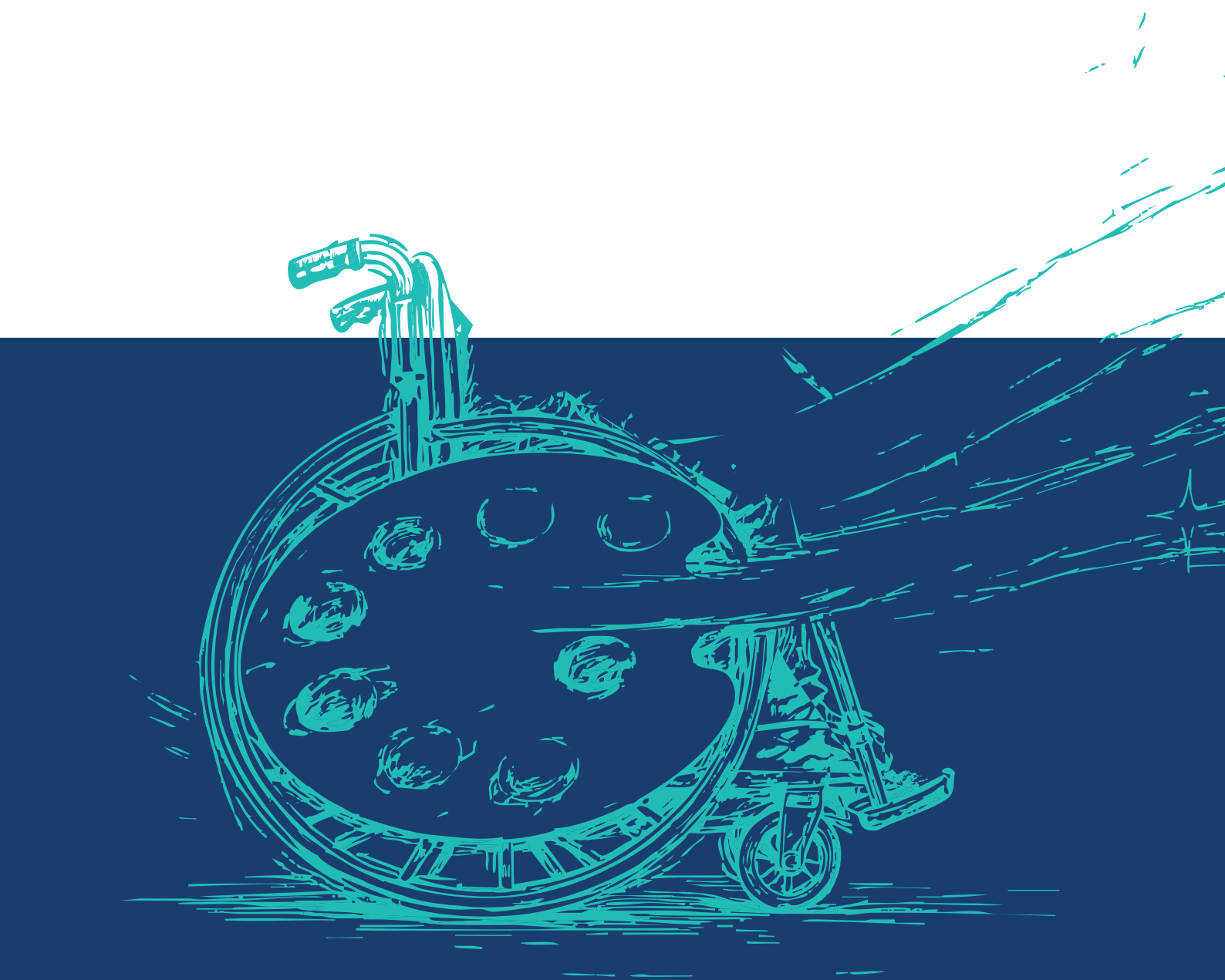
- **Sanat ve “Okula Dönüş” diploması:**

Sanat Tır, özellikle hasat dönemleri öncesi veya okul terki oranlarının yüksek olduğu kritik köylere gidecektir. Tiyatro oyunlarının temaları, eğitimin önemi ve çocuk işçiliğinin zararları üzerine kurgulanacaktır. Gösteri sonrasında uzman pedagoglar ailelerle “köy kahvesi buluşmaları” yaparak çocukların okula devam etmesi konusunda sosyal ikna ve destek süreçlerini yürütecektir.

- **Köy okulu mural (Duvar Boyama) festivali:**

“Gri duvar kalmasın” mottosuyla, köy okulunun dış cephesi çocukların katılımıyla bir sanat eserine dönüştürülür. Çocuklar, önce kendi hayallerini kâğıda çizer; ardından profesyonel ressamlar bu çizimleri duvara taslak olarak aktarır ve çocuklar fırçaları ellerine alarak kendi okullarını boyarlar. Bu süreç, aidiyet duygusunu yükseltecektir.

Sonuç olarak bu projeye daha önce tiyatroya gitmemiş binlerce çocuk, kendi köylerinde profesyonel sanatla tanışarak hayal dünyalarını genişletecektir. Yine sanatın birleştirici gücüyle eğitime karşı oluşan ön yargıların kırılması da hedeflerimiz arasındadır. Köy okulları bakımsız ve soğuk yapılar olmaktan çıkıp çocukların kendi emekleriyle güzelleştirdiği canlı birer yaşam merkezine dönüşecektir. Kırsalın izole edilmişliğinde yaşayan çocuklar için Gezici Sanat Tırının gelişi, bir kutlama ve moral kaynağı olarak kolektif iyileşmeyi destekleyecektir.

Proje V: Dokun ve hisset - (Engelsiz sanat ve eğitim)

Engelli çocuklar, toplumun en “görünmez” kılınan ve en çok eve hapsedilen grubudur. Mevcut sistem, bu çocuklara sadece “medikal/tıbbi bir sorun” olarak yaklaşmakta, ruhsal ve kültürel gelişimlerini ihmal etmektedir. Bölge genelinde sanat atölyeleri, sinemalar ve tiyatrolar büyük oranda engelli çocukların erişimine kapalıdır. Bu durum, engelli çocukları sanatsal ifadeden mahrum bırakarak “kültürel bir gettoya” hapsetmektedir. Bu proje, sanatın kapılarını engel tanımaksızın herkese açar. Engelli çocuklara yönelik nadir etkinlikler genellikle onların sadece “izlemesi” üzerine kurgulanır. Oysa çocuğun eline kil vermek (görme engelli çocuklar için) veya sahne ışığı altında ritim tutmasını sağlamak (işitme engelli çocuklar için), özgüven gelişimi için güçlü ve onarıcı bir etki yaratmaktadır. Şehir planlaması yapılırken çocukların, özellikle de engelli çocukların görüşü alınmamaktadır. Bir parkın veya müzenin “erişilebilir” olup olmadığına yetişkinler değil o mekânı kullanan çocuklar karar vermelidir.

Bu çerçevede, temel amacımız engelli çocukların sanatsal ve kültürel hayata tam ve eşit katılımını sağlayarak onların üretkenliğini desteklemek, onlara yönelik toplumsal ön yargıları kırmak ve Diyarbakır'ın kamusal alanlarını çocuk odaklı bir erişilebilirlik perspektifiyle dönüştürmektir.

Proje kapsamı:

• Kabartma ve dokunsal sanat:

Görme engelli çocuklar için 3D kalemler, seramik çamuru ve farklı dokulardaki materyaller kullanılarak “Dokunsal Sergi” hazırlıkları yapılacaktır. Çocuklar, bu süreçte yalnızca soyut nesneler üretmekle kalmayıp Diyarbakır Surları veya Hevsel Bahçeleri gibi kentin simgelerini kabartma teknikleriyle inşa ederek kültürel mirasla doku-narak bağ kuracaklardır.

• İşaret dili ve karma sahne performansları:

İşitme engelli çocuklar ile engel durumu olmayan akranlarının bir araya geldiği “Kapsayıcı Tiyatro” ekibi kurulacaktır. Oyunlar, hem sözlü anlatımla hem de işaret diliyle (Kürtçe ve Türkçe işaret dilleri dâhil) eş zamanlı olarak sahnelenecektir. Sahne tasarımı ise işitme engelli çocukların müziğin ritmini ayak tabanları aracılığıyla hissedebilecekleri titreşimli zeminler (vibrasyonel sahneler) ile desteklenecektir.

• Çocuk denetim ekipleri ve erişilebilirlik raporu:

“Bizim Gözümüzle Şehir” adlı bir izleme birimi kurulacaktır. Bu ekip, tekerlekli sandalye kullanan, görme veya işitme engeli olan çocuklardan oluşacaktır. Bu ekip; Diyarbakır’daki kütüphaneleri, sinemaları ve parkları ziyaret ederek “Erişilebilirlik Karnesi” tutacaktır. Hazırlanan raporlar, yıllık olarak belediyelere ve kamuoyuna “Çözüm Önerileri” ile birlikte sunulacaktır.

Bu projeye engelli çocuklar, “başarabiliyorum” duygusunu sanat yoluyla tadacak, bu da onların izolasyondan kurtulup sosyal hayata entegre olmalarını sağlayacaktır. Karma tiyatro oyunlarını izleyen aileler ve diğer çocuklar, “engelli” kavramına acıma duygusuyla değil eşitlik temelinde bakmayı öğrenecektir. Çocuk denetim ekiplerinin hazırladığı raporlar, yerel yönetimler üzerinde demokratik bir baskı kurarak şehrin fiziksel altyapısının (rampa, sesli uyarı sistemi vb.) iyileştirilmesini sağlayacaktır. Derneğimiz, bölgedeki diğer STK’lar ve kurumlar için “Engelsiz Kültür-Sanat Eğitimi” konusunda uygulanabilir ve başarılı bir model sunacaktır.

• Sonuç

Eğitim, anadil ve kültürel yaşam temalarında planladığımız beş projenin genel hatlarıyla nasıl kurgulandığını ve nelerin hedeflendiğini kısaca anlattık. Bu beş projenin 2028 yılı sonunda beklenen somut çıktılarını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Okul terki riski taşıyan en az 500 çocuğun eğitime devamının sağlanması.
- Kürtçe 100+ dijital kitap ve 50+ animasyon filminin hazırlanması.
- Gezici Tır ile 40 farklı kırsal noktada 5.000+ çocukla doğrudan temas kurulması.
- Yıllık “Bölgesel Çocuk Hakları ve Eğitim Durumu” raporunun BM komitelerine sunulması.

Ancak bu projelerin tek başına bir dernek ya da kurum tarafından hayata geçirilmesi mümkün değildir. Bu yönüyle derneğimiz hayata geçirmeyi düşündüğü bu projeler için farklı kurum, dernek ve organizasyonlarla beraber çalışmayı, dayanışmayı ve paylaşımda bulunmayı önümüzdeki dönemde de sürdürecektir. Bu kurumlardan bazılarıyla önceki yıllarda da birlikte üretimlerde bulunduğumuz için yeni projelerimizde bu dayanışmayı bir üst seviyeye çıkaracağız. Bununla birlikte başka kurum, dernek ve organizasyonlarla da yeni ilişkiler kurulacaktır. Aşağıdaki tabloda projelere göre hangi kurumlarla ne amaçla ilişki kurulacağı gösterilmiştir:

Kaynak, İş Birliği ve Sürdürülebilirlik Planı

Faaliyet Alanı	Yerel ve Bölgesel Potansiyel Paydaşlar	Ulusal ve Uluslararası Potansiyel Paydaşlar	Potansiyel Fon ve Destek Kaynakları
Anadil, Bilim & STEAM (Dijital Anadil ve Bilim Akademisi)	Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri, Kürtçe Araştırmalar Derneği, Mezopotamya Vakfı.	Türk Eğitim Derneği (TED), Google for Education, Code.org, Khan Academy.	AB Erasmus+ KA2 (Stratejik Ortaklıklar), UNICEF İnovasyon Fonu.
Kültür, Sanat & Masal (Dengbê)	Amed Şehir Tiyatrosu, Ma Music Center, Mezopotamya Sinema Akademisi.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Proje Bazlı), Eurochild, International Play Association (IPA).	AB Creative Europe (Yaratıcı Avrupa), Fransız Kültür, Goethe Institut, Prince Claus Fund.
Dijital Savunuculuk & Animasyon	Ulusal TV Kanalları ve medya organları, Zarok TV, Yerel Gazeteciler Cemiyeti.	Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, Sivil Sayfalar, Digital Freedom Fund.	European Endowment for Democracy (EED), Sivil Düşün AB Programı, Global Voices, Ulusal ve Uluslararası Hibeler.
Sağlık, Beslenme & Çocuk İşçiliği	Diyarbakır Tabip Odası, SES, Gıda Mühendisleri Odası, Diyarbakır Barosu.	Türk Tabipleri Birliği (TTB), Çocuklar İçin Beslenme Derneği, İSİG Meclisi.	ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), Save the Children, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Küçük Hibeler.
Erişilebilirlik & Engellilik	Diyarbakır Engelliler Meclisi, Yerel Ortopedik Engelliler Dernekleri.	Altı Nokta Körler Vakfı, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu, Tohum Otizm Vakfı.	AB Sivil Toplum Aracı (CSF), Hollanda ve İsveç Büyükelçilikleri (MATRA Programı).
Lojistik & Mobil Erişim (Sanat Tırı)	Diyarbakır, Sur, Kayapınar, Yenişehir Belediyeleri, Esnaf Odaları.	TMMOB Mimarlar ve Mühendisler Odası Genel Merkezi, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV).	Büyükelçilik Yerel Girişim Fonları (Kanada, Norveç, İsviçre), Özel Sektör Kurumsal Sosyal Sorumluluk Fonları.

b) Çocuk işçiliği ve bütüncül sağlık

Ekonomik kriz ve denetimsizliğin yol açtığı bölgedeki çocuk işçiliği, okuldan kopuşun ve fiziksel sömürünün temel kaynağıdır. Derneğimiz, çocuk emeği sömürüsüne yol açan sistemleri (MESEM vb.) paydaş olarak kabul etmez; bu sistemlerin dışında kalan veya bu sistemler tarafından mağdur edilen çocukların yaşam hakkını ve güvenliğini savunur. Beslenme yetersizliği ve psikososyal travmalar ise bu sömürü düzenini besleyen ve derinleştiren alt faktörler arasında yer almaktadır. Temel çalışma alanı çocuk hakları olan derneğimizin bu sorunlara dair aksiyon geliştirmemesi beklenemezdi. Diğer bütün faaliyetlerimizde çocuk işçiliği ve bütüncül sağlık konularını her zaman aklımızda tutarak ilerlemekle beraber, doğrudan bu sorunların çözümüne odaklanan faaliyetlerimizi de hayata geçireceğiz. Planlanan faaliyetlerimiz şunlardır:

Proje I: Sanayide çocuk hakları izleme ve hukuki savunuculuk

Ağır ve tehlikeli iş kollarında (küçük sanayi siteleri vb.) “öğrenci” veya “çırak” adı altında çalıştırılan ve sistematik biçimde sömürülen çocukların uğradığı hak ihlallerini sivil denetime açmak.

Operasyonel faaliyetler:

- **Bağımsız izleme heyeti:** Diyarbakır Barosu ve ilgili meslek odalarıyla (Tabip Odası, TMMOB) iş birliği içinde çocuk işçiliğinin yoğun olduğu sanayi bölgelerine yönelik periyodik “Hak İhlali ve Güvenlik” raporları hazırlamak.
- **Hukuki kalkan masası:** İş kazası, şiddet veya ücret gasbına uğrayan çocuklar için baro destekli ücretsiz bir hukuki başvuru hattı ve temsil mekanizması kurmak.
- **Yerel yönetim protokolü:** Belediyelerin ruhsat ve denetim birimleriyle ortak çalışarak, çocuk çalıştığı tespit edilen işletmelere yönelik idari yaptırımların çocuk lehine sonuçlanmasını savunmak.

Proje II: Mevsimlik göçte dijital takip ve “Güvenli Alan” modeli

Temel amacımız tarım göçü nedeniyle eğitimden kopan çocukların takibini yapmak ve hasat alanlarında çocuk işçiliğine alternatif mekanizmalar oluşturmak.

Operasyonel faaliyetler:

- **Dijital hak karnesi:** Aileler göç etmeden önce çocukların eğitim ve sağlık verilerinin işlendiği bir izleme yazılımı başlatmak. Göç edilen illerdeki yerel paydaşlarla bu verileri paylaşarak çocuğun okul devamlılığını sorgulamak.
- **Gezici sanat ve eğitim tırı:** Hasat alanlarında belediyelerle iş birliği içinde “Çocuk Güvenli Alanları” kurmak. Bu sayede, çocuk tarlaya inmek yerine tırın sunduğu atölyelerde vakit geçirerek sömürüden uzak tutulur.
- **Veli farkındalık akademisi:** Ailelere, çocuk işçiliğinin hukuki sonuçlarını ve çocuğun eğitimde kalmasının uzun vadeli ekonomik getirisini anlatan anadilde oturumlar düzenlemek.

Proje III: Sokaktan sosyal güçlenmeye geçiş

Bu projeye temel amaç sokakta çalıştırılan çocukları cezalandırıcı yöntemlerle değil sanat ve ekonomi temelli alternatiflerle sokaktan çekmek.

Operasyonel faaliyetler:

- **Esnek erişim merkezi:** Sokaktaki çocuğun her an ulaşabileceği, duş, sıcak yemek ve sanat atölyesi (Ma Music iş birliğiyle) sunan “Geçiş Merkezleri” işletmek.
- **Kooperatif temelli aile desteği:** Çocuğunu sokağa göndermeyen annelerin üretim yapabileceği mahalle atölyelerini yerel yönetimlerle birlikte kurmak. Bu kapsamda, derneğin iktisadi işletmesi üzerinden bu ürünlerin satışını sağlayarak aileye sürdürülebilir gelir yaratmak.

Proje IV: Beslenme erişimi ve kentsel hak savunuculuğu

Amaç, çocukların gıdaya ve suya erişimini bireysel bir sorun değil, kentsel bir hak olarak yerel yönetimlerin gündemine taşımak.

Operasyonel faaliyetler:

- **Beslenme Yoksulluğu Haritası:** Pilot mahallelerde çocukların gelişim verilerini (boy, kilo, anemi) toplayarak, yerel yönetimlerin “acil gıda müdahalesi” yapması gereken bölgeleri bilimsel verilerle raporlamak.
- **Kentsel Su ve Gıda Erişimi:** Belediyelerin parklara “Çocuk Çeşmeleri” (su sebilleri) koyması ve sosyal yardım paketlerinin içeriğini (un-yag yerine protein ve vitamin odaklı) revize etmesi için teknik danışmanlık yapmak ve girişimlerde bulunmak.
- **Okul Kantini Denetim Ağı:** Velilerle birlikte okul çevresindeki gıda kalitesini izleyen sivil bir “Gıda Güvenliği Karnesi” sistemi kurmak.

Proje V: Psikososyal dayanıklılık ve afet hazırlığı

Amaç, çocukları afetlere karşı korku üretmeden “onların dilinde” hazırlamak ve travma sonrası desteği erişilebilir kılmak.

Operasyonel faaliyetler:

- **Oyunlaştırılmış afet eğitimi:** Çocuklara afet anında ne yapacaklarını korkutmadan, oyun, hikâye ve metaforlarla öğreten atölyeler düzenlemek.
- **Mobil psikososyal birim:** Gezici Tır bünyesinde, anadilde (Kürtçe/Türkçe) oyun terapisi uygulayan uzman ekiplerle, kırsal mahallelerde düzenli tarama ve destek seansları yapmak.
- **Akran dayanışma elçileri:** Çocukların birbirine temel “duygusal ilk yardım” becerileriyle destek olabileceği küçük mahalle grupları kurarak çocuğu dayanışmanın nesnesi değil, aktif öznesi haline getirmek.

Sonuç:

Çocuk işçiliği ve bütüncül sağlık temalarında hayata geçirmeyi planladığımız beş projenin başarılı bir şekilde tamamlanmasıyla 2028 yılı sonunda elde edilecek somut çıktılar şu şekilde özetlenebilir:

- **Hukuki:** En az 200 çocuk işçiliği davasına/vakasına müdahillik ve hukuki takip.
- **Sağlık:** Diyarbakır’da en az 3 belediyenin “Ücretsiz Okul Yemeği” modelini kalıcı bütçeye alması.
- **Politika:** Bölgesel çocuk işçiliği verilerinin Türkiye’nin ulusal istatistiklerine ve uluslararası raporlara (ILO/BM) dernek kaynaklı olarak girmesi.
- **Kapasite:** 2.000 aileye çocuk sağlığı ve çocuk işçiliği riskleri konusunda yüz yüze eğitim verilmesi.

Bu projelerin hayata geçirilebilmesi için kaynak, iş birliği ve başka konularda dayanışma ve ortaklık kurmayı planladığımız kurum ve organizasyonlar da şu şekildedir:

Kaynak, İş Birliği ve Uluslararası Savunuculuk Planı

Faaliyet Alanı	Yerel ve Ulusal Paydaş Hedefleri	Uluslararası Kuruluşlar & Network Hedefleri	Finansman Kaynağı / Fon Mekanizması Hedefleri
İşçi Sağlığı ve Çocuk Emeği	İSİG Meclisi, Diyarbakır ve Ankara Baroları, TMMOB Makine Mühendisleri Odası, DİSK/Genel-İş.	ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), Fair Labor Association, Global March Against Child Labour.	EU EIDHR (Demokrasi ve İnsan Hakları Programı), Hollanda MATRA Programı, ILO Küçük Hibeler.
Sağlık & Beslenme	Diyarbakır Tabip Odası, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası, SES, Türk Dişhekimleri Birliği.	UNICEF, Dünya Gıda Programı (WFP), Action Against Hunger, Save the Children.	UNICEF “End Child Hunger” Fonu, The Global Fund, Sigrid Rausing Trust, Küresel Beslenme Girişimi.
Veri, Araştırma & Raporlama	Dicle Üni., İstanbul Bilgi Üni. Çocuk Çalışmaları Birimi, STGM, Eğitim Reformu Girişimi (ERG).	BM Çocuk Hakları Komitesi (CRC), Eurochild, Human Rights Watch, Amnesty International.	European Endowment for Democracy (EED), BM Gönüllüleri (UNV), AB Horizon Europe (Sosyal Araştırma Fonları).
Uluslararası Etki & Lobi	İnsan Hakları Derneği (İHD), Çocuk Hakları Ağı, Denge Denetleme Ağı.	Terre des Hommes, Eurochild, Child Rights International Network (CRIN).	Sivil Düşün AB Programı, Norveç ve İsveç Büyükelçilikleri, Chrest Foundation.
Dijital Dönüşüm & Anadil	Kürtçe Araştırmalar Derneği, Mezopotamya Vakfı, Yerel Yazılım Ofisleri.	UNESCO (Tehlike Altındaki Diller Birimi), Google for Non-profits, Mozilla Foundation.	Creative Europe (Yaratıcı Avrupa), UNESCO Kültürel Çeşitlilik Fonu, Digital Freedom Fund.
Afet & Psikososyal Dayanıklılık	AFAD (Koordinasyon), Kızılay, Bölge Belediyeleri Sosyal Hizmet Birimleri.	Dünya Sağlık Örgütü (WHO), International Medical Corps, Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF).	ECHO (AB İnsani Yardım), Japonya Büyükelçiliği (GGP), İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Ajansı (SDC).

c) Sağlık ve beslenme: Geleceğin sağlıklı temelleri

Bölgedeki sosyoekonomik krizle derinleşen yapısal yoksulluk, çocuklarda kronik beslenme bozukluklarına (bodurluk, anemi) yol açmaktadır. Bu tabloya eşlik eden anadil engeli ve kırsal bölgelerdeki lojistik sorunlar, çocukların temel sağlık hizmetlerine (aşı, gelişim takibi, psikososyal destek) erişimini ciddi biçimde kısıtlamaktadır.

Proje I: Mobil sađlık ve anadilde sađlık okuryazarlıđı

Projenin temel amacı cođrafi uzaklık, ekonomik imkânsızlıklar veya dil bariyeri nedeniyle sađlık hizmetlerinden mahrum kalan çocukların yaşam ve sađlık hakkını güvence altına almaktır. Sađlık hizmetini sadece “tedavi edici” deđil, çocuđun kendini en güvenli hissettiđi dilde sunulan “koruyucu ve geliřtirici” bir sürece dönüřtürmeyi hedeflemektedir. Bu ihtiyacın sahadaki karřılıđı olarak Kulp, Lice gibi ilçelerin uzak köylerinde yaşayan aileler için şehre gelip doktora ulaşmak ciddi bir ulaşım ve zaman maliyeti anlamına gelmektedir. Bu durum, çocukluk çađı hastalıklarının teşhisinde gecikmelere yol açmaktadır. Öte yandan, sađlık sisteminde anadilin etkin kullanılması, özellikle kırsaldaki ebeveynlerin çocuklarının řikâyetlerini tam olarak ifade edememesine ya da hekimin tavsiyelerini yanlış anlamasına (yanlış ilaç kullanımı, dozaj hataları vb.) neden olmaktadır. Travma veya istismar gibi hassas ve derin etkiler bırakan durumlarda ise çocukların, kendilerini en iyi ifade ettikleri dilde konuşan bir uzmanla temas kurabilmesi, sađaltım sürecinin temel şartıdır. Tüm bunlara ek olarak, sosyal medyada hızla yayılan bilim dıřı sađlık bilgilerine karřı, çocukların ve ailelerin kendi dillerinde, güvenilir ve anlaşılır rehberlere sahip olmaması ciddi bir halk sađlığı riski oluşturmaktadır.

Proje kapsamı:

• Gezici Sađlık Tarama Birimi:

Bu birim, “Gezici Sanat Tırı” ile eş zamanlı olarak köylere girer. Sanat Tırı çocukları oyun ve etkinlikler etrafında bir araya getirirken, Sađlık Birimi (Mobil Ünite) çocuk hekimi ve diř hekimi eşliđinde genel sađlık taramaları, ağız-diř sađlığı kontrolleri ve görme/iřitme testleri gerçekleştirir. Taramalar sonucunda riskli bulunan çocuklar, şehirdeki hastanelere derneđin vaka takibi eşliđinde sevk edilir.

• Çok Dilli Sađlık Rehberleri:

Tıbbi terimlerin bođuculuđundan uzak, animasyon destekli, sesli ve görsel dijital rehberler üretilir. “Aşı nedir?”, “Ergenlikte vücudumda ne oluyor?”, “Diřlerimi nasıl fırçalamalıyım?” gibi konular Kürtçe ve Türkçe olarak hazırlanarak hem dernek aplikasyonuna yüklenir hem de karekodlu brořürlerle köylerde dağıtılır.

• Anadilde Psikososyal Destek ve Danıřmanlık:

Bu proje kapsamında, sadece fiziksel deđil, zihinsel ve duygusal sađlığı da kapsayan bir “Mobil Terapi Odası” veya online danıřmanlık ađı oluşturulur. Çocuk gelişim uzmanları ve psikologlar, gelişimsel bozukluklar, travma sonrası stres ve kaygı bozuklukları üzerine anadilde seanslar düzenler. Bu yaklaşım, özellikle travma yaşayan çocuklar için “anlaşılma” duygusunu pekiřtirir.

Bu projenin hayata geçirilmesiyle, köy taramaları sayesinde diř çürüklerinden gelişim geriliklerine kadar birçok sorun erken aşamada tespit edilecek; böylece tedavi maliyetleri ve uzun vadeli sađlık riskleri azaltılacaktır. Anadilde hazırlanan rehberler sayesinde, yanlış ilaç kullanımı ve tıbbi yanlış anlaşılımlar minimize edilecek; ailelerin sađlık sistemine olan güveni artacaktır. Çocuklar kendi bedenleri ve hakları hakkında dođru bilgiye erişerek ilerleyen yıllarda kendi sađlıklarının savunucusu olan bilinçli bireylere dönüşecektir. Sonuç olarak, şehir merkezindeki çocuk ile köyde yaşayan çocuk arasındaki “sađlık hizmetine erişim” makası daralacaktır.

Proje II: Kriz yönetimi ve çocuk odaklı afet sağlığı

Temel amacımız afet ve kriz anlarında çocukların en temel yaşamsal ihtiyaçlarına (beslenme, hijyen, güvenlik) erişimini hızlandıracak önleyici bir lojistik ve eğitim sistemi kurmaktır. Kaos anlarında çocukların “unutulan” bir grup haline gelmesini engellemek ve afet sonrası salgın hastalıklar ile beslenme yetersizliği riskini sıfıra indirmektir. Büyük afetlerde yardımlar genellikle “yetişkin odaklı” (kuru gıda, battaniye vb.) organize edilir. Bu nedenle, bebek maması, devam sütü, çocuk bezi ve çocuklar için uygun temiz suya erişim genellikle ikinci planda kalır. Afet sonrası toplu yaşam alanlarında (çadır/konteyner kentler) hijyen koşullarının hızla bozulması, en çok çocukları (ishal, tifo, uyuz vb.) etkilemektedir. Bu koşullarda, çocukların kendi öz bakım becerilerini geliştirmeleri hayati bir ihtiyaç haline gelmektedir. Afet anında hangi mahallede kaç çocuk ve kaç bebek olduğuna dair veri güncel değilse, yardımlar hedefe ulaşamaz. Yerel ölçekte kurulacak bir stok ve takip sistemi, müdahale süresini günlerden saatlere indirir.

Proje kapsamı:

• Afet dönemi beslenme protokolü ve yerel lojistik planı:

Diyarbakır genelinde mahalle bazlı, yaş gruplarına göre ayrımı yapılmış (0-3 yaş bebek, 3-6 yaş çocuk vb.) dijital bir “Riskli Bölge Çocuk Envanteri” oluşturulacaktır. Dernek, fiziksel bir stok tutmak yerine iktisadi işletme bünyesinde bir “Acil Durum Gıda Fonu” oluşturacaktır. Fiziksel depo yönetimi yerine aşağıda tanımlanan “Çevik Tedarik Zinciri” işletilecektir. Bölgedeki büyük market zincirleri, ecza depoları ve yerel süt üreticileriyle “Kriz Anında Öncelikli Satın Alma ve Sevkiyat” protokolleri imzalanacaktır. Bu sayede, stok takibi sorumluluğu profesyonel satıcıda kalacak; dernek kriz anında taze ve uygun ürüne hızla erişim garantisi alacaktır.

Yerel kurye şirketleri ve nakliye kooperatifleriyle, kriz anında “Çocuk Odaklı Öncelikli Rota” planları hazırlanacaktır. Dağıtılacak paketlerin içeriği (yaş gruplarına göre kalori ve protein ihtiyacı) gönüllü diyetisyenlerce önceden “Standart Acil Paket Reçetesi” olarak belirlenecek; kriz anında alımlar rastgele değil, bu bilimsel listeye göre yapılacaktır.

• Hijyen elçileri eğitimi:

Çocuklara yönelik, kriz anındaki zorlu koşullarda hayatta kalma ve temizlik becerilerini içeren oyunlaştırılmış bir müfredat uygulanacaktır. El yıkama, suyun tasarruflu ve hijyenik kullanımı, ortak tuvalet kullanımına ilişkin kurallar; “Mikroplarla Savaş” temalı şarkılar ve tiyatrolar aracılığıyla öğretilecektir. Eğitimi tamamlayan çocuklara “Hijyen Elçisi” kitleri (sabun, dezenfektan, kişisel havlu) verilecektir.

Bu projeye krizin ilk 72 saatinde bebeklerin ve çocukların gıdaya erişimi kesintisiz biçimde sağlanarak beslenme krizleri önlenecektir. Afet sonrası en büyük risk olan salgın hastalıkların yayılımı, bilinçli “Hijyen Elçileri” sayesinde çocuk grupları arasında minimize edilecektir. Afete hazırlıklı olan ve ne yapacağını bilen çocukların kriz anındaki kaygı düzeyleri düşecek, kendilerini “çaresiz” değil “hazırlıklı” hissedeceklerdir. Son olarak derneğimiz, yerel yönetimler ve AFAD gibi kurumlara “Çocuk Odaklı Afet Müdahalesi” konusunda rehberlik edecek teknik ve operasyonel bir kapasiteye kavuşacaktır.

Proje III: İzleme ve uluslararası savunuculuk

Temel amacımız Diyarbakır ve bölge genelindeki çocuk hakları ihlallerini, özellikle beslenme ve sağlık hakkı gasplarını bilimsel verilerle sistematik biçimde kayıt altına almak ve bu yerel veriyi uluslararası mekanizmaların (BM, Avrupa Konseyi vb.) gündemine taşıyarak devlet ve yerel yönetimler üzerinde yapısal değişim yaratacak bir baskı oluşturmaktır.

Türkiye, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme gibi birçok uluslararası belgeye imza atmıştır. Ancak bu taahhütlerin yerelde (örneğin Bağlar’da veya Sur’da) karşılık bulup bulmadığını denetleyen bağımsız sivil mekanizmalar eksiktir. Yerel yönetimlerin çocuk politikaları genellikle nicel göstergelere dayanmaktadır (kaç park yapıldı vb.). Oysa çocukların bu parklarda ne kadar güvende olduğu veya musluktan akan suyun çocuk sağlığı üzerindeki etkisi gibi niteliksel verilere ihtiyaç vardır. Yerelde yaşanan hak ihlalleri, uluslararası terminolojiye uygun bir biçimde raporlanmadığı sürece küresel hak ağlarının dikkatini çekememekte ve çözüm için gerekli fon veya siyasi irade harekete geçememektedir.

Proje kapsamı:

- **“Beslenme hakkı” uluslararası kampanyası:**

Önceki projelerden elde edilen veriler, dijital bir savunuculuk kampanyasına dönüştürülür. Kampanya, sadece halka değil, doğrudan BM Çocuk Hakları Komitesi ve Avrupa Parlamentosu gibi karar vericilere yönelik hazırlanır. Türkiye’nin periyodik inceleme raporlarına (UPR) “Gölge Rapor” olarak sunulur. “Eğitimde bir öğün ücretsiz yemek” talebi, uluslararası bir yükümlülük hatırlatması olarak kurgulanır.

- **Şehir sağlık profili ve çocuk dostu denetim:**

Dünya Sağlık Örgütü standartlarına dayalı “Çocuk Dostu Sağlık Şehri” kriterleri belirlenir. Yerel yönetimlerle iş birliği içinde, musluk suyu analizleri, okul çevrelerindeki hava kalitesi, çocuk parklarının hijyeni ve zemin güvenliği gibi somut başlıklar “Çocuk Denetçiler” ve uzmanlar tarafından denetlenir. Bu denetimler sonucunda belediyelere her yıl bir “Çocuk Hakları Karnesi” verilir. Bu projeye uluslararası baskı ve bilimsel veri birleştiğinde, yerel yönetimlerin bütçe önceliklerini (örneğin park sayısı yerine parkların güvenliği ve niteliği) yeniden değerlendirmesi sağlanacaktır. “Çocuk Dostu Şehir” kriterleri, belediyeler için bir prestij unsuru haline getirilerek hizmet kalitesinde kalıcı bir çığa oluşturulacaktır.

Sonuç

Sağlık ve beslenme temalarında hayata geçireceğimiz üç proje ile derneğimiz, yalnızca “yardım eden” bir yapı değil; BM ve AB düzeyinde “referans alınan” bir bilgi ve izleme merkezi kimliği kazanacaktır. Çocuk haklarının bir “hayırseverlik” meselesi değil, devletin uluslararası sözleşmelerle altına imza attığı bir “hukuki zorunluluk” olduğu bilinci yerleşecektir. Bu projelerle 2028 yılı sonunda ulaşacağımız hedefler şu şekilde özetlenebilir:

- **Politika:** İş birliği yapılan belediyelerin 5 yıllık Stratejik Planlarına, “Kentsel Beslenme Erişimi ve Ücretsiz Temiz Su Şebekesi” maddesinin bir hizmet standardı olarak girmesi.
- **Erişim:** Mobil ünite ile 2 yıl içinde en az 5.000 çocuğun sağlık taramasından geçirilmesi.
- **Veri:** Türkiye’nin en kapsamlı “Bölgesel Çocuk Beslenme ve Bodurluk Raporu”nun 3 dilde yayınlanması.
- **Materyal:** 10.000 aileye anadilinde sağlık ve beslenme eğitim seti ulaştırılması.

Bu projeler için kurulacak iş birlikleri ise şu şekilde planlanmıştır:

Kaynak ve İş Birliği Planı

Faaliyet Alanı	Yerel Paydaşlar Hedefleri	Ulusal Kurum ve Ağlar Hedefleri	Uluslararası Referans & Finansman Hedefleri
Gıda Güvenliği & Okul Yemeği	TMMOB Gıda Mühendisleri Odası, Diyarbakır Yerel Üretici Kooperatifleri, Köy Muhtarlıkları.	TMMOB GMO Genel Merkezi, Çiftçi Sendikaları, Okul Yemeği Koalisyonu Türkiye.	EU EIDHR (Demokrasi ve İnsan Hakları Programı), Hollanda MATRA Programı, ILO Küçük Hibeler.
Klinik İzleme & Çocuk Sağlığı	Diyarbakır Tabip Odası, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi, Yerel Çocuk Sağlığı Dernekleri.	Türk Tabipleri Birliği (TTB), Türkiye Millî Pediatri Derneği, Türk Dişhekimleri Birliği.	UNICEF “End Child Hunger” Fonu, The Global Fund, Sigrid Rausing Trust, Küresel Beslenme Girişimi.
Savunuculuk & Hak İzleme	Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi, Yerel Belediyeler (Meclis Grupları), Yerel Medya.	Barolar Birliği, İnsan Hakları Derneği (İHD), Çocuk Hakları Ağı (ÇHA), Eşit Haklar İzleme Derneği.	European Endowment for Democracy (EED), BM Gönüllüleri (UNV), AB Horizon Europe (Sosyal Araştırma Fonları).
Afet & Kriz Yönetimi	Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (Lojistik destek), Yerel Arama Kurtarma Ekipleri.	AFAD (Koordinasyon), Kızılay, Türk Psikologlar Derneği, AKUT.	Sivil Düşün AB Programı, Norveç ve İsveç Büyükelçilikleri, Chrest Foundation.
Dijital Sağlık Okuryazarlığı	Yerel Yazılım ve Tasarım Ofisleri, Kürtçe Araştırmalar Derneği.	Bilişim Dernekleri, Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Türkiye Bilişim Vakfı.	Creative Europe (Yaratıcı Avrupa), UNESCO Kültürel Çeşitlilik Fonu, Digital Freedom Fund.

d) Çocuk koruma ve krizlere hazırlık: Güvenli şehir, dirençli çocuk

Diyarbakır ve çevre iller, hem doğal afetlere (6 Şubat depremi örneği) hem de toplumsal krizlere (zorunlu göç, şiddet sarmalı) karşı hassastır. Mevcut mekanizmalar kriz anında çocuk odaklı refleksler geliştirmekte zorlanmakta; çocuklar bu süreçlerde krizlerin en savunmasız öznesi haline gelmektedir. Tüzüğümüz uyarınca derneğimiz, bu risklere karşı yerel ölçekte bir “Çocuk Koruma Ekosistemi” kurmayı hedeflemektedir.

Proje I: Yerel çocuk koruma ve erken uyarı ağı

Temel amacımız Diyarbakır'da çocuklara yönelik her türlü ihmal, istismar ve şiddet vakasını “vuku bulmadan” ya da “kriz derinleşmeden” tespit edebilecek sivil bir denetim ve hızlı müdahale ağı kurmaktır. Bu proje, istismarı sadece “olduktan sonra cezalandıran” değil, “oluşturmadan engelleyen” ve çocuğu koruyan bir mahalle kalkını inşa etmeyi hedeflemektedir.

Çocuklar veya tanıklar, korku, toplumsal baskı veya anadil engeli (Kürtçe kendini daha rahat ifade eden çocuklar/tanıklar) nedeniyle resmî kurumlara (183, 155 vb.) ulaşmakta tereddüt yaşamaktadır. Resmî süreçler ise çoğu zaman bürokrasiye takılmakta ve yerel dinamikleri (mahalle içindeki riskli odakları) hızlıca teşhis edememektedir. Bu noktada, sokaktaki bir esnafın veya mahalledeki gönüllü bir kadının fark ettiği “risk sinyali”, bazen en erken ve değerli uyarı olabilmektedir. Bir çocuğun okuldan uzaklaşması, kıyafetlerinin bakımsız olması ya da sokakta riskli gruplarla vakit geçirmesi, önemli bir “erken uyarı” göstergesidir. Bu aşamada müdahale etmek, çocuğu ağır bir istismardan veya suç şebekelerine dâhil olmaktan kurtarır.

Proje kapsamı:

• Mahalle bazlı çocuk elçileri (Sivil gözlem noktaları):

Pilot mahallelerde (Sur ve Bağlar gibi riskin yüksek olduğu bölgelerde) esnaf, muhtar ve gönüllü ev kadınlarından oluşan bir “Yerel Gözlem Ağı” kurulur. Bu kişiler “ispiyoncu” değil, “çocuk dostu gözetmen” eğitimi alırlar. Bir çocuğun okula gitmediğini, sokakta şiddete maruz kaldığını veya bir işletmede ağır işlerde çalıştırıldığını fark ettiklerinde, derneğin profesyonel ekibine güvenli ve gizli bir şekilde sinyal gönderirler.

• Anadilde dijital bildirim hattı (Destek hattı):

Kürtçe ve Türkçe dillerinde hizmet veren; telefon, WhatsApp veya aplikasyon tabanlı bir “Yardım Masası” oluşturulur. Çocukların kendilerini en rahat hissettikleri dilde yardım isteyebilecekleri, gizliliğin esas olduğu bir mekanizma, sadece ihbar hattı olarak değil; “bir sorunum var, kime danışmalıyım?” diyen çocuklar için de bir rehber görevi görür.

• Adli ve sosyal vaka takibi:

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi ve uzman psikologlarla kurulan vaka takip ekibi aracılığıyla gelen bildirimler uzmanlarca tasnif edilir. Hukuki süreç gerektiren durumlarda Baro devreye girer; sosyal destek gerekirse derneğin pedagogları ve yerel kurumlar müdahale eder. Vaka, çocuk tamamen “güvende” olana kadar takip edilir.

Bu projeye kapalı kapılar ardında kalan veya mahalle içinde “normalleştirilen” ihmal ve istismar vakaları görünür hale gelecektir. Devlet kurumlarına başvurmaktan çekinen bireyler, kendi dillerini konuşan ve mahallede tanıdıkları “elçiler” aracılığıyla sivil topluma güvenle bildirimde bulunabilecektir. Sorunlar adli bir vakaya dönüşmeden (örneğin okul terki aşamasında) çözülerek çocukların ikincil örselenmeleri engellenecektir. Son olarak, mahalle sakinleri, çocuk korumanın sadece polisin ya da kurumların değil, her bir bireyin ortak sorumluluğu olduğunu “elçilik” sistemiyle içselleştirecektir.

Proje II: Lundy Meclisi: Şehir Yönetiminde Çocuk Sesi

Bu projenin amacı çocukların yerel yönetim süreçlerine sembolik katılımın ötesinde, karar verici düzeyde katılımını sağlayan bir model inşa etmektir. Belediyelerin mevcut “Çocuk Meclisleri” genellikle göstermeliktir. Çocukların mahallelerindeki parkların tasarımı, ulaşım hatları veya sosyal hizmetler hakkında gerçek bir söz hakkı ve bütçe denetim yetkisi yoktur.

Proje kapsamı:

- **Mahalle izleme ekipleri (Çocuk Müfettişleri):** Pilot mahallelerde çocuklar, parkların güvenliği, sokak aydınlatması ve erişilebilirlik gibi konularda periyodik gözlem ve denetim yapar.
- **Çocuk odaklı katılımcı bütçeleme:** Yerel yönetimlerle protokol yapılarak, belediyenin çocuk bütçesinin bir kısmının (örneğin %5) harcanacağı yerin, derneğin kuracağı çocuk meclisi tarafından oylanarak belirlenmesi.
- **“Meclise Rapor” günü:** Yılda iki kez çocuk meclisinin hazırladığı “Mahallemizdeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri” dosyasının Belediye Meclisine resmî gündem maddesi olarak sunulması.

Sonuç:

Bu projelerimizle 2028 yılı sonunda ulaşmayı hedeflediğimiz somut çıktılar şunlardır:

- En az 2 belediyede “Çocuk Katılımcı Bütçeleme” sisteminin resmîyet kazanması.
- Şehrin stratejik planında çocukların önerdiği en az 10 somut iyileştirmenin (aydınlatma, oyun alanı revizyonu vb.) hayata geçirilmesi.
- “Çocuk Gözüyle Şehir Rehberi”nin (Hangi park güvenli, hangi sokak engelli dostu) dijital ve basılı olarak yayınlanması.

Proje	Yerel/Ulusal Paydaşlar Hedefleri	Uluslararası Referans & Fon Hedefleri
Zarok-Lab (Dijital)	Kürtçe Araştırmalar Derneği, Yazılım Firmaları, Mezopotamya Vakfı.	UNESCO (Kültürel Çeşitlilik), Mozilla Foundation, Digital Freedom Fund.
Lundy Meclisi (Katılım)	Belediye Meclisleri, Baro, Mahalle Muhtarları, Kent Konseyleri.	UNICEF (Child Friendly Cities), Eurochild, Sivil Düşün.

Paydaş Kuruluşlar (Yerel/Ulusal)	Uluslararası Referans & Fon
Diyarbakır Barosu, Muhtarlar Derneği, Esnaf Odaları, İHD.	UNICEF (Çocuk Koruma Programları), Save the Children.
Diyarbakır Şiddetle Mücadele Ağı, Yerel Belediyeler.	AB İnsan Hakları ve Demokrasi Fonu (EIDHR).
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER).	Terre des Hommes, Global Fund for Children.

3- Kurumsal gelişim hedefleri (2026-2028)

Bu dönem, derneğin “proje bazlı çalışan” bir yapıdan, “sistem bazlı ve sürekli üretim yapan” bir aktöre evrildiği kritik bir eşik olacaktır. Yeni dönemde, finansal sürdürülebilirlik esas politikalarımızdan biri olacaktır.

a) İktisadi işletme ve kendi kaynaklarını yaratma modeli

Derneğin yalnızca dış fonlara (hibe mekanizmalarına) bağlı kalması, uzun vadeli planlar yapmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, iktisadi işletme, derneğin kendi emeği ve birikimiyle gelir elde ederek bu geliri yine çocuklar için harcadığı bir “dayanışma ekonomisi” modelidir.

Neden Gerekli?	Hibeler bittiğinde kira, maaş ve atölye giderlerinin aksamaması için derneğin kendi gelirine sahip olması gerekir.
Ne Yapılacak?	Derneğin ürettiği eğitim materyalleri, çok dilli çocuk kitapları ve oyun setleri satışa sunulacaktır.
Sonuç Ne Olacak?	Elde edilen tüm kâr, dezavantajlı mahallelerdeki ücretsiz çocuk atölyelerinin finansmanında kullanılacaktır.

Uygulama alanı: Zarok-Store (üretim ve paylaşım)

İktisadi işletmenin ana faaliyet kolu, derneğin çocuk odaklı bilgi ve üretim birikimini fiziksel ve dijital ürünlere dönüştürmektir.

- **Ürünler:** Çocuklar için anadili destekli oyun kartları, masal kitapları ve etik üretim ilkeleriyle hazırlanan çocuk aksesuarları.

- **Satış yöntemi (Askıda Ürün):** Bir ürün satın alan kişi, isterse bir adet de ihtiyaç sahibi bir çocuk için “askıya” bırakabilecektir. Böylece satış süreci doğrudan bir dayanışma eylemine dönüşecektir.

- **Kullanım alanı:** Satışlardan elde edilen gelir; elektrik, kira ve personel maaşı gibi fon bulunması zor olan temel işletme giderlerini karşılayarak derneğin sürekliliğini ve erişilebilirliğini güvence altına alacaktır.

2028 sonu somut hedefler

- **Mali sürdürülebilirlik:** Derneğin temel işletme giderlerinin (kira, fatura vb.) en az %20’sinin bu işletme gelirleriyle karşılanması.

- **Yaygınlaşma:** Satış kârları sayesinde Diyarbakır’ın en az iki farklı mahallesinde daha “gezici atölye” giderlerinin finanse edilmesi.

- **Yerel destek:** Üretim aşamasında yerel kadın kooperatifleriyle iş birliği yaparak mahalle düzeyinde sınırlı ama kalıcı bir ekonomik canlılık yaratılması.

İktisadi işletme, derneğin “kendi ayakları üzerinde durma” çabasıdır. Dışarıdan kaynak beklemek yerine, mevcut bilgi ve emeği nitelikli ürünlere dönüştürerek çocuklar için kalıcı bir fon yaratmayı amaçlamaktadır.

- **Kurumsal iş birlikleri:** Temel hedefimiz özel sektör ve yerel yönetimlere “Çocuk Hakları ve Güvenliği” odaklı danışmanlık ve eğitim hizmeti sunmaktır. Bu kapsamda, şirketlere “Çocuk Dostu İşletme” sertifikasyonu ve çalışan ebeveynlere yönelik atölyeler düzenleyerek hizmet geliri elde etmek hedeflenmektedir.

b) Profesyonel gönüllü yönetimi ve “Kapasite bankası”

Gönüllü gücü, sadece bir iş gücü kaynağı değil; derneğin toplumsal dönüşümdeki en büyük meşruiyet ve sürdürülebilirlik kaynağıdır. Gönüllülük genellikle “boş zaman değerlendirme” olarak algılanmaktadır. Biz kendi yaklaşımımızla, onu bir “uzmanlık bağıışı” sistemine çeviriyoruz.

• Neyi değiştireceğiz?

Dışarıdan çok yüksek maliyetlerle alınacak hukuk, yazılım veya grafik tasarım gibi hizmetleri, dernek değerlerine inanan profesyonellerin “pro bono” (ücretsiz profesyonel hizmet) desteğiyle alacağız. Operasyonel giderlerde yaklaşık %40 tasarruf sağlanırken, derneğin kurumsal kapasitesi uluslararası standartlara taşınacaktır. Farklı meslek gruplarından yüzlerce profesyonelin derneğe entegre olması ise derneğin toplumsal denetimini, şeffaflığını ve güvenilirliğini en üst seviyeye çıkaracaktır.

• Gönüllü-Yönetim portalı (GYP):

Gönüllülerin sadece “yardımcı” değil, “uzmanlık bağıışçısı” olduğu bir sistem kurulacaktır. Hukukçular, yazılımcılar ve doktorlardan oluşan bir “Uzman Gönüllü Havuzu” kurarak, profesyonel hizmet alımı maliyetlerinin %40 oranında azaltılması hedeflenecektir.

• ESC ve uluslararası değişim:

Avrupa Dayanışma Programı (ESC) akreditasyonu ile dernek merkezine her yıl yurt dışından 4 uzun süreli gönüllü kabul edilerek hem operasyonel kapasite desteklenecek hem de derneğin kültürlerarası vizyonu güçlendirilecektir.

c) Dijital çağa entegrasyon: "Veri odaklı savunuculuk"

Dijitalleşme, derneğin etki alanını Diyarbakır sınırlarının ötesine taşıyarak onu küresel bir marka haline getirecek ana kaldıraçtır. Dijitalleşme bizim için sadece teknoloji değil, "sesimizi dünyaya duyurma" metodudur. Bölgedeki çocuk haklarına ilişkin durum genellikle yıllık veya 2-3 yılda bir yayınlanan raporlarla takip edilmektedir. Biz, Zarok-Data ile bunu "canlı" bir izleme paneline dönüştüreceğiz. Böylece, yalnızca Diyarbakır'da erişilebilen sınırlı sayıdaki çocuk yerine, dijital platformlar ve AI destekli çevirilerle aynı anda binlerce çocuğa (farklı dillerde) ulaşacağız. UNICEF veya ILO gibi kurumlar bölge hakkında güncel bilgiye ulaşmak istediğinde, ilk adres olarak bizim veri panelimizi kullanacak; bu durum derneği "otorite" konumuna getirecektir. Dijital içeriklerin monetize edilmesi ve raporların kurumsal satışıyla dijital dünya, dernek için sürdürülebilir bir gelir kanalı işlevi görecektir.

• Zarok-Data (İnteraktif izleme paneli):

Bölgedeki çocuk işçiliği, beslenme yetersizliği ve okul terki verileri; şeffaf, anlık ve görsel bir biçimde kamuoyuna sunulacaktır. Bu panel üzerinden üretilen "Bölgesel Çocuk Hakları Durum Raporları" abonelik veya sponsorluk yöntemiyle uluslararası kurumlara (UNICEF, ILO, Save the Children) bir referans kaynağı olarak sunulacaktır.

• Yapay zekâ destekli anadil içerikleri:

Mevcut masal ve eğitim materyalleri yapay zekâ araçlarıyla farklı lehçe ve dillere hızla çevrilip dijital platformlar (YouTube Kids, Spotify) üzerinden gelir getirici hale getirilecektir.

d) Stratejik finansal hedefler (2026-2028)

Model	Mevcut Durum	2028 Hedefi	Beklenen Etki
Finansman	%95 Hibe Bağımlı	%60 Hibe / %40 Öz Kaynak	Finansal özgürlük ve sürdürülebilirlik.
Gönüllülük	Genel İş Gücü	Kapasite Bankası (Uzman Odaklı)	Yüksek kaliteli profesyonel hizmete sıfır maliyetle erişim.
Veri / Etki	Yerel Raporlama	Küresel Dijital İzleme (AI Destekli)	Bölgesel verinin uluslararası politika belirleme gücü.
Üretim	Atölye Çıktıları	Zarok-Store Markalı Ürünler	Kültürel sermayenin ekonomik değere dönüşmesi.

Bu kurumsal gelişim hamlesiyle, Önce Çocuklar Derneği, kendi ayakları üzerinde duran, ürettiği bilgi ve içeriklerle uluslararası kamuoyunu besleyen ve “Çocuk Hakları Teknolojileri” geliştiren bir Sosyal İnovasyon Merkezi olacaktır.

e) Kurumsal yönetim ve şeffaflık

• **Dijital yönetim paneli:** Derneğin tüm gelir ve giderlerinin gönüllüler ve bağışçılar tarafından anlık izlenebildiği “Şeffaflık Paneli” oluşturulacaktır.

• **Bağımsız denetim:** Yıllık faaliyetlerin uluslararası akredite kuruluşlarca denetlenmesiyle “Güvenilir STK” sertifikasyonunun sürdürülmesi sağlanacaktır.

4- 2026-2028 Çalışma programı matrisi

Tema	Araştırma	Savunu	Model Geliştirme	Kapasite Geliştirme	Eğitim Modülleri	Kampanya
1. EĞİTİM & ANADİL						
1.1. Dijital Anadil Okuryazarlığı		X	X		X	X
2. SAĞLIK & BESLENME						
2.1. Okulda Ücretsiz Öğün		X	X			X
2.2. Obezite ve Bodurluk Takibi	X					
3. İSTİHDAM						
3.1. Mevsimlik İşçi Çocukları Takip Ağı		X	X			
4. ÇOCUK KORUMA						
4.1. Afet ve Kriz Yönetimi			X	X		
4.2. Akran Zorbalığı ve Şiddet					X	X
5. ERİŞEBİLİRLİK (ENGELİLİK)						
5.1. Engelsiz Sanat Atölyeleri		X	X	X		

5- Kesen konular: Bütüncül hak savunuculuğu

Derneğimiz, çocuk haklarını birbirinden bağımsız kompartımanlar olarak değil; birbirini tamamlayan bütüncül bir ekosistem olarak ele alır. Bir çocuğun beslenme hakkı (sağlık), anadilinde eğitim hakkıyla; eğitim hakkı ise ekonomik sömürüden korunma (çocuk işçiliği) hakkıyla doğrudan ilintilidir. Bu nedenle, aşağıdaki kesen temalar tüm proje alanlarına yatay olarak entegre edilmektedir.

a) Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kız çocuklarının güçlendirilmesi

Bölgedeki geleneksel sosyal yapının kız çocukları üzerindeki kısıtlayıcı etkilerini (erken yaşta evlilik riski, ev içi iş yükü, eğitimden kopuş) kırmak.

- **Kota:** Tüm projelerde (sanat, bilim, spor) en az %50 kız çocuk katılım kotası uygulanması.
- **Mentorluk:** Bilim, sanat ve hukuk alanında başarılı kadınların kız çocuklarıyla anadillerinde bulunduğu mentorluk seansları düzenlenmesi. Toplumsal cinsiyet odaklı bütçeleme ve veri toplama yaklaşımının kurumsal olarak benimsenmesi.

b) Dijital dönüşüm ve güvenli teknoloji erişimi

Tüzüğün “teknoloji çağına hazırlık” maddesini, bölgedeki dijital uçurumu azaltacak şekilde uygulamak.

- **Dijital okuryazarlık:** Sadece teknoloji kullanımı değil; “dijital haklar” ve “çevrimiçi güvenlik” eğitimlerinin her atölyeye entegre edilmesi.
- **Yerelleştirilmiş teknoloji:** Yazılım ve içeriklerin öncelikli olarak Kürtçe üretilmesiyle teknolojiyle kurulan bağın kültürel kimlikle güçlendirilmesi.

c) Ekoloji ve iklim adaleti

İklim krizinden en çok etkilenen savunmasız grupların (tarım işçisi çocuklar, su kıtlığı çeken bölgelerde yaşayan çocuklar) haklarını savunmak.

- **Ekolojik atölyeler:** “Gezici Tır” kapsamında çocuklara yönelik tohum ekimi, yerel biyoçeşitlilik ve su tasarrufu odaklı “Doğa Okulu” modülleri.
- **Sürdürülebilir mekânlar:** Dernek binalarının ve etkinlik alanlarının atık yönetimi ve enerji verimliliği açısından “Çocuk Dostu Ekolojik Alan” standartlarına kavuşturulması.

d) Çocuk katılımı ve özneleşme (Lundy metodolojisi)

Çocuğu “yardım alan” pasif bir konumdan, kendi hayatını ve kentini dönüştüren “aktif bir özne” konumuna taşımak temel yaklaşımdır.

- **Çocuk danışma kurulu:** Derneğin tüm projelerinin tasarım ve değerlendirme aşamalarında çocuklardan onay ve öneri alınması.

- **Çocuk forumları:** Çocukların kendi yerel sorunlarını tartıştığı ve çözüm önerilerini belediye meclislerine sunduğu “Çocuk Parlamentosu” simülasyonlarının düzenlenmesi.

e) Sosyal uyum ve bir arada yaşam

Mülteci/göçmen çocuklar ile yerel çocuklar arasındaki mesafeyi sanat ve oyun aracılığıyla azaltmak hedeflenmektedir.

- **Karma atölyeler:** Sanat ve spor etkinliklerinin çok dilli (Kürtçe, Türkçe, Arapça) tasarlanmasıyla ön yargıların kırıldığı güvenli temas alanları oluşturulması.

- **Barış kültürü:** “Sokak Bizim” şenliklerinde farklı kültürlerin oyunlarının ve masallarının bir arada kutlanması.

Proje Alanı	Kesişen İlkenin Uygulanışı
Dijital Anadil Akademisi	Kız çocuklarının yazılım eğitimine teşviki (Gender) + Güvenli internet eğitimi (Digital).
Gezici Sanat Tırı	Mülteci kamplarında ve yerel köylerde ortak gösterimler (Social Cohesion).
Sağlık & Beslenme	Tarım işçisi çocuklarda iklim krizine bağlı hastalıkların izlenmesi (Ecology).
Mural Festivali	Duvar çizimlerinin çocuk kurulları tarafından belirlenmesi (Participation).

6- Sonuç: Birlikte daha güçlü, çocuklarla daha özgür

Bu stratejik plan, Önce Çocuklar Derneği için yalnızca teknik bir taahhüt belgesi değil, çocuklara verilmiş kolektif bir “gelecek sözü”dür. 2026-2028 dönemi boyunca attığımız her adım, hazırladığımız her rapor ve dokunduğumuz her çocuk kalbi, bu kadim coğrafyanın kaderini çocuk hakları ekseninde yeniden inşa etme kararlılığımızın somut bir göstergesidir.

Biz biliyoruz ki anadilinde masal dinleyen bir çocuğun sevinci, sanayi sitelerinde emeği sömürölmekten kurtarılan bir gencin onuru ve engelleri aşarak sanatla buluşan bir çocuğun özgüveni, toplumsal barışın ve refahın en gerçek teminatıdır. Derneğimizin tüzüğünde ifadesini bulan “teknolojiyle donanmış, haklarını bilen ve kültürel kimliğiyle barışık nesiller” hedefi, bu planın her satırına yön veren temel ruhtur.

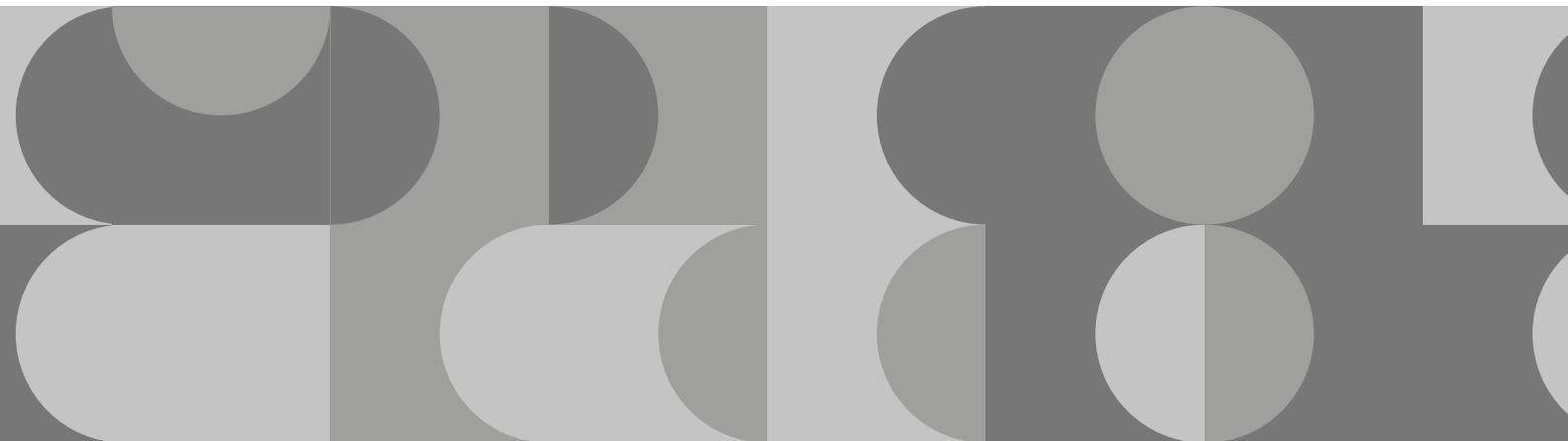
2028 yılına ulaştığımızda:

- Çocukların sadece yardım nesnesi değil, kararların aktif ortağı olduğu,
- Anadilin eğitim ve teknolojiye bir engel değil, bir zenginlik olarak kabul edildiği,
- Hiçbir çocuğun yatağa aç girmedığı ve okul sıralarını iş tezgâhlarına feda etmediği bir ekosistemi güçlendirmiş olmayı hedefliyoruz.

Bu yolculukta bizlere eşlik eden gönüllülerimize, yerel ve uluslararası paydaşlarımıza ve en önemlisi, bizlere ilham veren, direnç katan çocuklarımıza şükranlarımızı sunarız. Karşılaştığımız krizler ne kadar büyük olursa olsun, çocukların hayal gücü ve bizlerin hak temelli dayanışması her türlü zorluğu aşacak güçtedir.

Unutulmamalıdır ki bir toplumu dönüştürmenin en kısa ve en kalıcı yolu, çocukların haklarına giden yolu açmaktır. Bu planın her bir aşaması tamamlandığında, Diyarbakır’dan dünyaya yayılan bu hak temelli modelin, evrensel çocuk hakları mücadelesine eşsiz bir katkı sunacağına inancımız tamdır.

Daha adil, daha sağlıklı ve daha neşeli bir dünya için: Ji bo zarokan, berî her tiştî zarok! (Çocuklar için, her şeyden önce çocuklar!)

“Bu çalışma programı Önce Çocuklar Derneği tarafından hazırlanmıştır.
Bu programın tüm içeriklerinden yalnızca Önce Çocuklar Derneği sorumludur.

